

Na zijn ontslag in 2015 als directeur van de Parijse kunstacademie werd Nicolas Bourriaud al snel benaderd voor een nieuw project: het MoCo (Montpellier Contemporain). In 2002 zette hij met Jérôme Sans Palais de Tokyo op, een nieuw model kunstinstelling dat veel navolging kreeg. Gaat hem dat opnieuw lukken met het MoCo?

‘ALS IK IETS DOE, IS HET GROOT’

Patio van La Panacée, Montpellier, foto Brice Pelleschi

Door Nanda Janssen

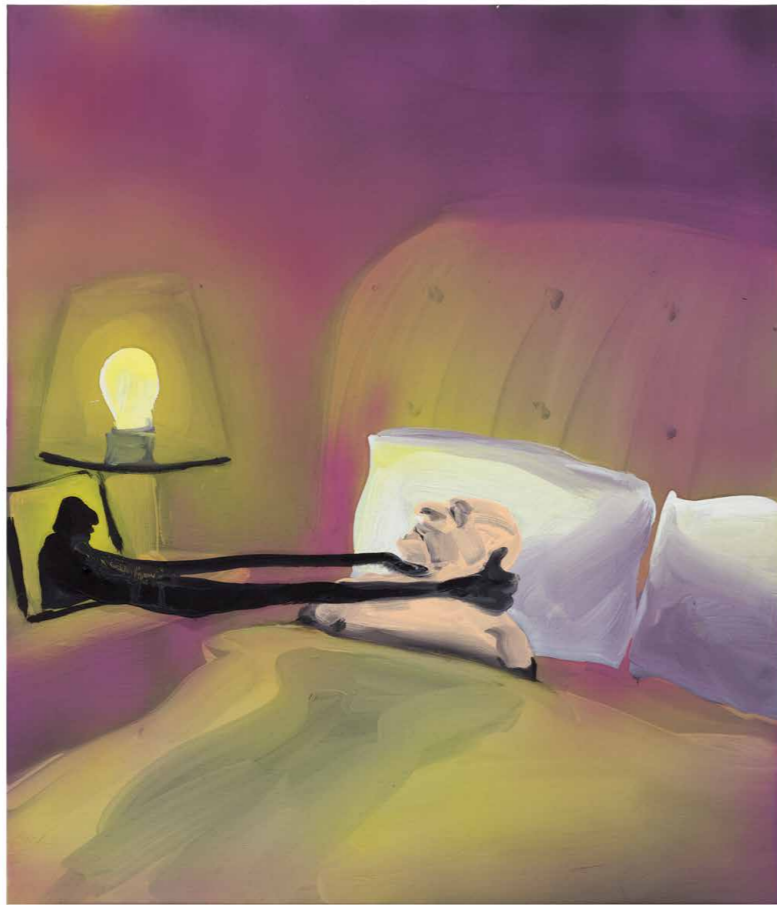
**Nicolas Bourriauds nieuwe
project in Montpellier**

Opvallend aan het in 2019 te voltooien MoCo is dat het gevestigd zal zijn op drie locaties in dezelfde stad en dat het het gehele artistieke traject, van kunstacademie via experimentele kunstinstelling naar prestigieus museum, incorporeert. Met Bourriaud als directeur van de drie locaties - respectievelijk de kunstacademie, La Panacée (2017) en Hôtel Montcalm (2019) - gaat die synthese waarschijnlijk van de grond komen. Maar wat doet een stercurator in 'de provincie'? In een gesprek dat ik met hem had, trekt Bourriaud een vergelijking tussen Montpellier en Los Angeles: 'Zoals Los Angeles tegenwicht biedt aan New York, zo wordt Montpellier de tegenscene van Parijs. Een artistieke polariteit van het genre Madrid en Barcelona, Milaan en Rome.' Die rebelse houding komt niet zomaar uit de lucht vallen; Frankrijk is erg centralistisch ingericht en de tegenstelling tussen regio en hoofdstad Parijs is enorm. Alles wordt in Parijs bepaald en de metropool zuigt het land uit, ook in cultureel opzicht. De vergelijking met Los Angeles is daarbij zo gek nog niet; Montpellier is een horizontale, uitgestrekte stad, ligt aan zee, heeft uitbundige palmbomen en de zon schijnt er driehonderd dagen per jaar. Vergeleken met *uptight* Parijs is Montpellier met zijn mediterrane sfeer een oase.

Bourriauds idee van een tegenscene klinkt aanstekelijk, maar tegelijkertijd vreemd uit de mond van iemand die het grootste deel van zijn leven in Parijs heeft gewoond. Daarnaast is Montpellier natuurlijk niet de eerste stad met dit soort ambities. Denk aan Lyon en Rennes met hun biënnales, het bruisende Nantes en Marseille, de tweede stad van Frankrijk en voormalige cultuurhoofdstad van Europa. 'Het verschil is', zegt Bourriaud, 'dat al die steden, afgezien van Marseille, te veel op Parijs lijken. De spanning in de Verenigde Staten ligt tussen oost en west, in Frankrijk tussen noord en zuid. De zuidelijke Franse cultuur heeft niets te maken met de noordelijke.'

Het is niet onwaarschijnlijk dat het Montpellier gaat lukken. De grote internationale ambities van de zevende, maar snelst groeiende stad van Frankrijk zijn terug te voeren op de burgemeester. Sinds zijn aantreding in 2014 heeft Philippe Saurel de ideeën voor MoCo geformuleerd, politieke wil gecreëerd en middelen vrijgemaakt. Na Parijs heeft het

linkse Montpellier het grootste stedelijke kunstbudget. Tot de burgemeesterwisseling in 2020 hoeft Bourriaud dus geen stuur extra financiering te werven. De 22,5 miljoen die bijvoorbeeld nodig is voor de verbouwing van Hôtel Montcalm wordt

Tala Madani, *Picture frame*, 2016, privécollectie

in zijn geheel door de stad gedragen. Bourriaud: 'Montpellier wordt de culturele hoofdstad van het Californië van Frankrijk, dat gevormd wordt door Nîmes met het Carré d'Art, Arles met de Fondation Vincent Van Gogh en Sète en Sérignan met hun kunstinstellingen.' Tel daar nog andere ontwikkelingen in deze regio bij op, zoals de opening van de vooraanstaande kunstinstelling LUMA in Arles in 2018 en de dertiende Manifesta in Marseille in 2020.

We hoeven niet tot de opening van Hôtel Montcalm in juni 2019 te wachten. Onder leiding van Bourriaud startte La Panacée, voorheen een instituut voor

mediakunst, in januari met een interessante reeks drieluiktentoonstellingen. Met name aan *Retour sur Mulholland Drive – Le minimalisme fantastique*, een groepstentoonstelling rond de artistieke erfenis van filmmaker David Lynch, was

af te lezen dat het fingerspitzengefühl van Bourriaud niets aan kwaliteit heeft ingeboet. Met deze tentoonstelling zette Bourriaud de vermeende parallel met Los Angeles inhoudelijk kracht bij. Medio mei opende het tweede drieluik en in oktober zal het volgende te zien zijn. Ieder luik bevat een afwisseling van thematische tentoonstellingen en solo's (Tala Madani, Wim Delvoye, Saädane Afif). Een intensieve programmering voor zo'n kleine ruimte.

Een andere tentoonstelling die eruit springt is *Pré-capital*. Niet zozeer door het onderwerp – ambacht -, als wel door de originaliteit van de selectie kunste-

naars, de kwaliteit van de kunstwerken en de tentoonstellingsinrichting. Het is net als *Retour sur Mulholland Drive* een tentoonstelling voor fijnproevers. De kunstenaarsselectie is breed: Frans en internationaal, jong, *mid-career* en gevestigd. Vooralsnog overheersen kunstenaars uit de Verenigde Staten en Europa, maar misschien is het een kwestie van warmdraaien. Najaar 2018 staat een retrospectief rond de Zuid-Koreaanse Haegue Yang gepland en in oktober is onder meer een solo van de Belgische kunstenaar Jacques Charlier te zien. Opvallend is de keuze voor de Duitse kunstenaar John Bock. Na zijn deelname aan *documenta11* (2002) struikelde je in

Hôtel Montcalm, open in 2019

Noord-Europa over zijn werk. In Frankrijk daarentegen wordt dit type kunstenaar, dat op een absurdistische manier de maatschappij op de hak neemt, zelden gepresenteerd. Zoekt Bourriaud misschien naar de lacunes in het Franse aanbod? 'Ik zoek niet, ik vind en je vindt het gemakkelijk. Er is in Frankrijk een soort geformatteerde manier van denken. Ik heb het geluk gehad niet al te zeer geformatteerd te zijn door dit land. Ik heb veel in het buitenland gewoond en ik reis veel. Het enige dat misschien typisch Frans aan me is, is mijn hang naar theorie.'

Kunstacademie

De kunstacademie van Montpellier staat niet erg hoog aangeschreven. De komst

van Bourriaud, die in eigen land als held gezien wordt, brengt daar ongetwijfeld verandering in. De academie telt nu slechts 150 studenten, maar het is te verwachten dat de animo zal toenemen. Bourriaud wil echter strenger gaan selecteren. Doordat de kunstacademie gekoppeld is aan kunstinstelling La Panacée heeft dit directe gevolgen voor het curriculum. De transitie is in volle gang; Bourriaud verzocht zowel docenten als studenten voorstellen te doen. Vanaf volgend studiejaar worden stages tentoonstellingsonderzoek en -opbouw aangeboden, in een later stadium komt daar publiekbegeleiding bij. Op de eerste verdieping van La Panacée zijn 59 ateliers

voor studenten gereserveerd met wie intensief samengewerkt zal worden. Andersom geven kunstenaars die werk tonen in La Panacée workshops op de academie. Bourriaud broedt ook op een postdoctorale opleiding met een eliteclubje van acht tot tien internationale studenten. Het zou naast die in Lyon (met vijf studenten) de enige in Frankrijk zijn en in 2019 van start moeten gaan.

Hôtel Montcalm is de derde en meest gezaghebbende poot van de MoCo-constructie. Dit museum zonder collectie zal uit Franse en internationale verzamelingen (publiek en privé) putten voor solo-, groeps- en collectietentoonstellingen, terwijl La Panacée zich uitsluitend op opkomende kunstenaars zal richten. Hôtel Montcalm ligt vlak achter het station en

zal het kloppende hart worden van de buurt. De huidige renovatie verandert het vroeg negentiende-eeuwse gebouw in een smetteloze *white cube*. Bourriaud: 'We hebben niet voor een "logo-gebouw" gekozen, voor een verticale toren zoals Frank Gehry die aflevert. We geven voorrang aan de inhoud en de kunstenaar boven de architect. We staan graag dicht bij het publiek.' Een directe sneer naar de spektakelarchitectuur van Fondation Louis Vuitton in Parijs en het nieuwe LUMA in Arles.

Daar waar Berlijn in 2002 als voorbeeld diende voor Palais de Tokyo, zal Los Angeles dat zijn geweest voor Hôtel Montcalm. De grote tuin met vijver speelt een centrale rol. Diverse kunstenaars hebben opdracht gekregen om een permanent werk voor de plek te ontwikkelen. Net als Palais de Tokyo wordt het museum een ontmoetingsplek en een soort verlengstuk van de stad. Een toonaangevende bar en bijzonder restaurant spelen hierbij een belangrijke rol. Waar mogelijk legt Bourriaud verbanden met de regio zoals in het menu van het restaurant. 'Montpellier is een startupstad en uniek in Europa. Voor *French Tech* moet je in Montpellier zijn. Zoiets als de app Plantnet, een soort Shazam voor planten, zou in Hôtel Montcalm een plek kunnen krijgen.' Een van de gimmicks van Palais de Tokyo waren de openingstijden: dagelijks van twaalf uur tot middernacht. Het is nog even afwachten waar Bourriaud de kunstwereld dit keer mee gaat verrassen.

Drie instellingen onder een paraplu; het blijft opvallend dat in Frankrijk alles altijd zo grootschalig moet. 'Als ik iets doe, is het groot. Aanvankelijk was mijn missie hier om enkel Hôtel Montcalm te creëren, de rest is er daarna bij gekomen. Ik ben waarschijnlijk masochistisch of megalomaan, of allebei. Ik houd ervan om op grote schaal en hoog niveau te werken anders ga ik me vervelen. Ik gedij bij chaos en actie.'

NANDA JANSSEN

is curator en schrijver, en verblijft met steun van het Mondriaan Fonds in La Cité Internationale des Arts, Parijs

NICOLAS BOURRIAUD

Nicolas Bourriaud is één van de grote curatoren uit Europa. Niveau Hans Ulrich Obrist en Adam Szymczyk. Hij is de grote theoreticus achter

relational aesthetics, de beweging van kunstenaars die midden jaren negentig opkwam en een niet-productgerelateerde kunstvorm voorstond, die vooral inspeelde op het contact met het publiek. Hij schreef er een boekje over en maakte de eerste grote tentoonstelling met dat thema, *Traffic* in het CAPC musée d'art contemporain de Bordeaux (hippe naam trouwens, zou zo op de kunst van vandaag toepasbaar kunnen zijn). Zijn tweede grote daad was de oprichting van Palais de Tokyo, samen met collega Jérôme Sans. Palais de Tokyo was

een nieuw soort kunstinstelling, want niet institutioneel, maar juist heel flexibel, beweeglijk, avontuurlijk. Zeg maar alles wat een Parijs' museum toen niet was. Er werd continu gebouwd en getimmerd, als was het een groot atelier, waar het publiek gewoon doorheen liep. Er waren voortdurend performances en optredens; ik heb er wel eens rondgelopen terwijl er ergens in een hoek een popconcert aan de gang was. En het Palais was ook 's avonds open uiteraard. Nu klinkt dat normaal, destijds was het een primeur. Palais de Tokyo heeft

jarenlang model gestaan voor elk nieuw instituut dat werd opgericht, zoals het GEM in Den Haag, maar meestal bleef het vergeleken bij het Parijse origineel een slap aftreksel. Lang heeft Bourriaud er trouwens niet gezeten. Hij werd eerst freelance curator en later ook nog eens academiedirecteur in Parijs, waar hij na een politieke intrige zoals alleen Frankrijk die kent, ineens weg moest. Hij zoekt nu zijn geluk in Montpellier. DR

Nicolas Bourriaud foto Henry Roy

Net als Palais de Tokyo wordt het MoCo een ontmoetingsplek en een verlengstuk van de stad